

Warszawa, 02-08-2022 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

XI.543.242.2022.MKR

Pan

Jarosław Szajner

Szef Urzędu ds. Cudzoziemców

ePUAP

Szanowny Panie Ministrze,

W moim Biurze prowadzone są postępowania wyjaśniające w sprawach protestów głodowych inicjowanych przez cudzoziemców przebywających w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców w Lesznowoli i Przemyślu. Z docierających do mnie informacji wynika, że główną przyczyną rozpoczęcia protestów był przedłużający się czas rozpatrywania wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium RP i powodowany tym czas trwania detencji. Należy przypomnieć, że już na początku 2022 roku na tę formę protestu zdecydowały się osoby przebywające w tymczasowych ośrodkach strzeżonych w Wędrzynie oraz Białej Podlaskiej, kierując się podobną do wymienionej wyżej motywacją, co potwierdza związek między czasem trwania postępowania o udzielenie ochrony międzynarodowej, pobytem w ośrodkach strzeżonych a stanem zdrowia, zwłaszcza kondycją psychiczną, osób będących w procedurze i pozostających w detencji.

Zgodnie z art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2022 r., poz. 1264 t.j.: dalej: „ustawa o udzielaniu ochrony”), co do zasady, załatwienie sprawy dotyczącej udzielenia ochrony międzynarodowej powinno nastąpić w terminie 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, natomiast termin ten może być przedłużony do 15 miesięcy w ustawowo wskazanych przypadkach. Warto pamiętać, że nie wszystkie osoby ubiegające się o ochronę międzynarodową, przebywające w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców, złożyły wniosek o udzielenie wspomnianej ochrony przed wydaniem przez sąd rejonowy postanowienia o umieszczeniu ich w ośrodku. Powody takich opóźnień były różne – jednym z nich była stwierdzona przez przedstawicieli mojego Biura, którzy w czasie kryzysu humanitarnego na granicy polsko – białoruskiej wizytowali tamtejsze Placówki SG, praktyka Straży Granicznej, polegająca na informowaniu cudzoziemców zatrzymywanych po przekroczeniu granicy, iż właściwym miejscem do złożenia wniosku o ochronę jest dopiero ośrodek strzeżony. To zaś sprawiało, że cudzoziemcy wstrzymywali się ze złożeniem wniosku do momentu umieszczenia w takim ośrodku, wobec czego detencja stosowana była wobec nich na podstawie przepisów ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2021 r., poz. 2354 ze zm.), a nie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP. W wielu przypadkach, przed złożeniem wniosku cudzoziemcy otrzymywali też decyzję o zobowiązaniu do powrotu do kraju pochodzenia.

Fakt złożenia wniosku dopiero w ośrodku strzeżonym, niezależnie od przyczyn, znacząco wydłuża natomiast pobyt cudzoziemców w detencji. Zgodnie bowiem z art. 403 ust. 4 ustawy o cudzoziemcach do określonych w ustawie wcześniejszych okresów pobytu cudzoziemca w strzeżonym ośrodku lub areszcie dla cudzoziemców nie wlicza się okresu pobytu cudzoziemca w strzeżonym ośrodku lub w areszcie dla cudzoziemców w związku ze złożonym przez niego wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, co oznacza, że niektóre osoby mogą przebywać w ośrodku dłużej niż wskazany powyżej okres 6 miesięcy przyznany Szefowi Urzędu na rozpatrzenie wniosku o ochronę.

Przedłużająca się detencja bez wątplenia ma przełożenie na kondycję psychiczną i zdrowie umieszczonych w ośrodkach osób, które pozostają w poczuciu niepewności co do swojej sytuacji prawnej i życiowej. Nie należy również zapominać, że wśród umieszczonych w placówkach znajdują się osoby, które mogły doświadczyć traumatycznych przeżyć przed przybyciem na terytorium RP. Warunki izolacji¹, w tym kumulacja czynników stresogennych², mogą prowadzić do dalszego pogarszania się stanu zdrowia przebywających w ośrodkach osób. Jest to realne ryzyko w szczególności wtedy, gdy poziom opieki medycznej i psychologicznej jest niewystarczający – co niestety potwierdzają wizytacje przeprowadzone w ośrodkach strzeżonych³ przez działający w ramach mojego Biura Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur oraz Zespół ds. Równego Traktowania. W najgorszych wypadkach popycha to przebywających w ośrodkach cudzoziemców do podejmowania tak dramatycznych kroków jak samookaleczenia czy próby samobójcze.⁴

W związku z powyższym, na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2020 r., poz. 627 ze zm.), zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o odniesienie się do powyżej opisanego problemu, w tym o wskazanie głównych przyczyn uniemożliwiających rozpatrywanie wniosków o udzielenie ochrony w krótszym czasie, a także o przeprowadzenie oceny, w jaki sposób w ramach możliwości organizacyjnych Urzędu do Spraw Cudzoziemców (dalej:

¹ Por.: Obcokrajowcy w detencji administracyjnej. Wyniki monitoringu Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, Nieludzkiego, Poniżającego Traktowania lub Karania BRPO w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców w Polsce, Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, 2021, rozdział 3 nt. skutków pobytu człowieka w warunkach izolacji. Warto w tym kontekście wskazać, że w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przyjmuje się, że pobyt w ośrodku strzeżonym nosi wiele cech placówki więziennej. Zob. np. wyrok z 10 kwietnia 2018 r. w sprawie Bistieva i Inni przeciwko Polsce (skarga nr 75157/14) i wyrok z 4 czerwca 2020 r w sprawie A.B. i Inni przeciwko Polsce (skargi nr 15845/15 i 56300/15).

² Do takich czynników stresogennych należą m.in.: odseparowanie od rodziny i innych bliskich osób, kłopoty ze zdrowiem, poczucie ciągłego napięcia, a często też zagrożenia w wyniku konieczności rozdzielania swej niewielkiej, najbliższej przestrzeni życiowej z osobami posługującymi się różnymi językami i pojęciami, co wiąże się ze świadomością możliwości zaistnienia konfliktów międzygrupowych lub interpersonalnych oraz dalszej przemocy na tle tych różnic. Zob. Sytuacja cudzoziemców w ośrodkach strzeżonych w dobie kryzysu na granicy Polski i Białorusi. Raport z wizytacji Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: „Raport”), Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, 2022, s. 32-33.

³ Raport, rozdział 4 i 5.

⁴ Zob. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-cudzoziemcy-osrodki-zamkniete-sytuacja> (dostęp: 01.08.2022).

Urząd) i przepisów prawa powszechnie obowiązującego można usprawnić procedowanie tego typu spraw.

Ponadto, na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, uprzejmie proszę o przekazanie informacji na temat liczby wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej, które są obecnie rozpatrywane przez Urząd i średniego czasu trwania postępowania o udzielenie takiej ochrony przed organem pierwszej instancji. Dodatkowo, biorąc pod uwagę, że poza zwolnieniem cudzoziemca z ośrodka w razie zaistnienia przesłanek określonych w art. 406 ust. 1 i 5 ustawy o cudzoziemcach przez komendanta oddziału lub placówki Straży Granicznej, któremu podlega ośrodek, także Szef Urzędu może wydać decyzję o zwolnieniu cudzoziemca z ośrodka, gdy z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, że wnioskodawca i osoba, w której imieniu wnioskodawca występuje, z dużym prawdopodobieństwem spełnia warunki nadania statusu uchodźcy lub udzielenia ochrony uzupełniającej (art. 89b ust. 2 ustawy o udzielaniu ochrony), proszę również o informację, ile takich decyzji zostało wydanych przez Pana Ministra w drugiej połowie ubiegłego roku oraz w roku bieżącym. Proszę przy tym o uwzględnienie w treści odpowiedzi informacji o obywatelstwach osób, wobec których decyzje takie zostały wydane.

Z poważaniem

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/